

Nr 10

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående företräde till bearbetning av stenkolsfyndigheter.

Tredje lagutskottet har behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 536 i första kammaren av herr *Jacobsson, Gösta* och herr *Sveningsson* samt nr 642 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.*

I motionerna, som är likalydande, hemställes »att riksdagen måtte besluta vidtaga sådana ändringar i lagen ang. stenkolsfyndigheter m. m. att den som erhållit koncession för undersökning jämväl erhåller företräde till bearbetningskoncession, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta här för erforderliga förslag till författningsändringar».

Beträffande motionernas fullständiga innehåll får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen II: 642.

Gällande regler om rätten till salt-, olje- och gasfyndigheter

Reglerna om eftersökande och bearbetande av saltfyndigheter samt olje- och gasfyndigheter finnes intagna i lagen den 28 maj 1886 angående stenkolsfyndigheter m. m. Denna lag, vanligen kallad stenkolslagen, avsåg ursprungligen endast stenkolsfyndigheter (1—5 kap.) men genom senare vid skilda tillfällen gjorda tillägg har den utvidgats till att omfatta även saltfyndigheter (6 kap.), olje- och gasfyndigheter (7 kap.), alunskifferfyndigheter för utvinnande av olja (8 kap.) samt fyndigheter av uranhaltigt material m. m. (9 kap.). Bestämmelserna om uranfyndigheter upphävdes dock i samband med uranlagens tillkomst år 1960.

Stenkolslagens 6 kap., som omfattar 49 och 50 §§, tillfogades genom lag den 7 maj 1917. Närmast dessförinnan hade rätten till saltfyndigheter tillkommit jordägaren. Genom lag den 5 maj 1933 tillades under 51—55 §§ i stenkolslagen bestämmelserna i 7 kap. om olje- och gasfyndigheter. Även sådana fyndigheter hade tidigare tillkommit jordägaren.

De nu gällande bestämmelserna i fråga om saltfyndigheter samt olje- och gasfyndigheter är utformade på grundval av ett koncessionssystem (49 och 51 §§). För vinnande av rättighet att för tekniskt utvinnande av salt eftersöka och bearbeta saltfyndighet eller att för utvinnande av olja eller gas genom borrhning eftersöka och bearbeta olje- eller gasfyndighet fordras sålunda Kungl. Maj:ts tillstånd. Koncession kan enligt en fr. o. m. år 1964 gällande ändring begränsas till att avse endast undersökning av fyndighet

och, i samband med dylik begränsning, till att gälla under viss tid, som anges i koncessionen. — Den som innehar koncession avseende olja eller gas får även tillgodogöra sig kolväte i fast form, som anträffas inom koncessionsområdet.

Förfarandet i fråga om koncession å nu ifrågavarande fyndigheter följer i stort sett samma regler som gäller för koncession i allmänhet enligt stenkolslagen. Ansökningen skall inges till länsstyrelsen (2 § stenkolslagen). Den skall bl. a. innehålla uppgift å det jordområde, varå koncession sökes, med angivande av fastighet, där området är beläget och den ytvidd i dagen, som sökanden anser erforderlig för arbete. Ansökningen skall åtföljas av en karta över området i skala om minst 1:4 000 eller efter särskilt medgivande i annan skala, dock minst 1:20 000. Koncessionsområdet må enligt 5 § omfatta högst 1 600 hektar. I koncessionen skall angivas gränserna för koncessionsområdet, den ytvidd i dagen inom området som må anvisas sökanden för arbete, den mark för väg till området som sökanden äger begagna samt den årliga arbetskyldighet han minst skall fullgöra (8 §).

Söker flera koncession på samma område bestämmer Kungl. Maj:t, oberoende av tiden då ansökningarna inkommit, vilken av sökandena som får företräde. Den som upptäckt fyndighet är berättigad att, om annan får koncession, av denne få skälig gottgörelse (7 §).

Den som fått koncession äger enligt 10 § uteslutande rätt att med de villkor och inskränkningar lagen innehåller, eftersöka samt bearbeta och tillgodogöra sig det mineral inom området som koncessionen avser. Område för arbete i dagen skall, med iakttagande av vad i koncessionen föreskrivits om maximiareal för sådant arbete, anvisas av bergmästaren vid särskild för rättning (12 § 1 mom.). Enligt 13 § är vissa områden fredade. Där får område för arbete i dagen icke anvisas. Det anvisade området skall vid för rättningen inläggas på koncessionskartan. Sålunda anvisat område skall enligt 14 § 1 mom. i allmänhet lösas av koncessionsinnehavaren. Därvid skall bestämmelserna i expropriationslagen äga motsvarande tillämpning. Förhöjning av ersättningen skall dock ske med hälften av det belopp som skall utgå jämlikt grunderna i expropriationslagen. Är området avsett endast för fyndighetens undersökning medelst borrhning och vill koncessionsinnehavaren icke förfoga däröver under längre tid än högst tre år, är han emellertid enligt 14 § 2 mom. icke skyldig lösa området. Han skall då i stället, så länge området användes, till innehavaren av jorden förskottsvis varje år utgiva ersättning, motsvarande dubbla beloppet av jordens avkastning utan avdrag för brukningskostnaden. Därjämte skall han, då området icke begagnas längre, utgiva ersättning för all skada som marken genom arbetet kan ha tagit för framtiden (14 § 3 mom.). Koncessionsinnehavaren äger icke rätt att ovan jord taga i besittning eller eljest förfoga över annan del av koncessionsområdet än som anvisats honom vid bergmästarförrättning (15 § första stycket). Sker det kan koncessionsinnehavaren ådömas bötes-

straff (20 § 1 mom.). Visar det sig under arbetets gång, att större utrymme i dagen erfordras än som medgivits i koncessionen, har koncessionsinnehavaren möjlighet att göra ansökning om ökat utrymme i den ordning som gäller för erhållande av koncession (15 § andra stycket). Tillskyndas jordägare eller annan genom arbete som verkställs på grund av koncession skada eller intrång som ej förutsetts vid inlösen, skall koncessionsinnehavaren utgiva ersättning därför (18 §). Vid tvist om ersättning som skall utgå enligt stenkolslagen skall frågan, om den ej gäller jordlösen, prövas av skiljemän. Vill den som fordrar ersättning hellre genast hänvända sig till domstol, står detta honom fritt (19 §).

Under jord har koncessionsinnehavaren rätt att driva arbetet på hela koncessionsområdet, men även för underjordsarbetet finnes vissa fredningsbestämmelser meddelade (16 §).

I 17 § regleras vissa frågor rörande kollision mellan olika slag av gruvrätter.

Enligt 22 § äger jordägaren, utan att delta i kostnaden för arbetet, erhålla en årlig avgift motsvarande värdet av en sjuttiofemtedel av de mineral, som koncessionen avser och som vinnes inom koncessionsområdet och uppfordras i dagen. Koncessionsinnehavaren äger dock att därå avräkna så stor del som belöper på det honom enligt 12 § anvisade området i dagen. Finnes flera jordägare inom koncessionsområdet, skall de njuta lott i avgiften efter som de äger del i jorden.

Vill koncessionsinnehavaren frånträda koncessionen, får han enligt 21 § göra skriftlig anmälan därom hos länsstyrelsen. Koncessionen upphör då från den dag sådan anmälan skett.

Konventionen om kontinentalsockeln

Med kontinentalsockeln avses den förhållandevis långsamt sluttande delen av havsbotten mellan stranden och början av den s. k. kontinental-sluttningen, där bottenprofilen övergår i en brantare sluttning ned mot de stora havsdjupen. Denna övergång torde flerstädes ske på ett djup av omkring 200 meter. Kontinentalsockeln anses innehålla betydande naturtillgångar, särskilt mineral, olja och naturgas. Möjligheten att exploatera dessa tillgångar har ökats genom vetenskapens och teknikens snabba framsteg. Undersökningsarbeten bedrivs också sedan åtskillig tid på kontinentalsockeln i olika delar av världen. Under senare år har även i fråga om havsområden utanför Sveriges kuster framträtt intresse för undersökningar rörande förekomsten av olja och naturgas.

För att få till stånd en reglering av de olika staternas anspråk i fråga om kontinentalsockeln upptog Förenta Nationernas kommission för internationell rätt frågan om kontinentalsockeln på sitt arbetsprogram. Efter flera års förberedelsearbeten antogs vid 1958 års konferens i Genève om kodificer-

1* -- *Bihang till riksdagens protokoll 1965. 9 saml. 3 avd. Nr 10*

ringen av de folkrättsliga reglerna om havet bl. a. en konvention om kontinentalsockeln, dagtecknad den 29 april 1958. Sedan föreskrivet antal ratifikations- och anslutningsinstrument deponerats, trädde konventionen i kraft den 10 juni 1964. Riksdagen har vid 1964 års höstsession godkänt konventionen, som för Sveriges del träder i kraft den trettionde dagen efter det att anslutningsinstrument deponerats.

Konventionens innehåll är i huvudsak följande. Med kontinentalsockeln förstås i konventionen havsbotten och dess underlag i de områden under vatten som gränsar till kusterna men är belägna utanför territorialgränsen intill ett djup av 200 meter eller, därutanför, på sådant vattendjup som medger tillgodogörande av naturtillgångar inom områdena. Konventionen omfattar även motsvarande områden runt öar. För Sveriges del blir konventionen tillämplig överallt utanför den svenska territorialgränsen i de hav som omger Sverige. I de fall då kontinentalsockeln gränsar till två eller flera, mittemot varandra liggande staters territorier eller till två angränsande staters territorier skall sockelns gräns mellan staterna i första hand bestämmas genom avtal. I brist på avtal gäller som huvudregel, att uppdelningen skall ske efter en mittlinje mellan baslinjerna för berörda staters territorialvatten, om staterna ligger mittemot varandra, och efter principen om lika avstånd från dessa baslinjer, om staterna gränsar till varandra i sidled. Enligt konventionen utövar strandstaten suveräna rättigheter över kontinentalsockeln, såvitt avser dennas utforskande och tillgodogörandet av dess naturtillgångar. Strandstaten äger på kontinentalsockeln uppföra, underhålla och driva de anläggningar och andra inrättningar som erfordras för sådan verksamhet samt upprätta säkerhetszoner kring inrättningarna. Dessa är underkastade strandstatens jurisdiktion men är ej att betrakta som öar. Strandstatens rättigheter med avseende på kontinentalsockeln får ej inverka på det ovanförliggande vattnets egenskap av fritt hav. Ej heller får utforskandet av kontinentalsockeln eller tillgodogörandet av dess naturtillgångar i vidare mån än som kan anses berättigat lända till intrång i sjöfarten, fisket eller bevarandet av havets biologiska tillgångar. Även vissa andra intressen skyddas.

Historik

a) *Angående begränsning av koncession till att avse endast undersökning*

På grundval av en departementspromemoria den 28 februari 1963 och en i anledning därav utfärdad proposition nr 176 år 1963 infördes vissa ändringar i stenkolslagen syftande främst till en förbättring av lagens bestämmelser om saltfyndigheter samt olje- och gasfyndigheter. En modernisering av lagen i dessa delar hade befunnits påkallad för att möjliggöra en rationellt bedriven letning efter de nämnda fyndigheterna. Den föreslagna regleringen byggde liksom den dessförinnan gällande på ett koncessionssystem. I propositionen föreslogs bl. a. införande av möjlighet att begränsa koncession

beträffande salt-, olje- och gasfyndigheter till att avse endast undersökning av dylik fyndighet och, i samband med sådan begränsning, till att gälla under viss tid. Riksdagen fann icke anledning till erinran mot de genom propositionen framlagda lagförslagen. Ändringarna trädde i kraft den 1 januari 1964.

I propositionen erinrade departementschefen bl. a. om att Kungl. Maj:t enligt departementspromemorian icke skulle vara bunden av särskild lagbestämmelse att till innehavare av bearbetningskoncession för en fyndighet utse den som innehar koncession avseende eftersökande och undersökning av samma fyndighet. Departementschefen fortsatte.

Samtidigt har emellertid framhållits i promemorian, att det ligger i sakens natur att innehavare av koncession som sist nämnts ligger närmast till att erhålla också bearbetningskoncessionen under förutsättning att han uppfyller lagens förutsättningar, d. v. s. om han kan utnyttja fyndigheten till gagn för orten och det allmänna. I ett par remissyttranden har emellertid som förut nämnts förordats, att man här liksom i flera andra europeiska länder skulle stimulera prospekteringsverksamheten genom att ge obligatoriskt företräde för den som tidigare fått koncession avseende eftersökande och undersökning att utnyttja de resultat som hans undersökning kan ge. För egen del är jag närmast beredd att biträda den ståndpunkt, som intagits i departementspromemorian. För en sådan lösning talar, att man därigenom skulle vinna god överensstämmelse med motsvarande bestämmelse i uranlagen (se 29 § nämnda lag). Att frånvaron av en föreskrift i lagen om obligatoriskt företräde skulle hämma prospekteringsviljan synes mig icke vara att befara. Regeln i 7 § om ersättning åt upptäckare av fyndighet är ägnad att motverka olägenheter i detta hänseende. I sammanhanget måste också följande omständigheter beaktas. Även om innehavaren av en koncession avseende eftersökande och undersökning icke i lagen uttryckligen tillerkänts företrädesrätt till bearbetningskoncessionen, bör hans intresse i koncessionsärendet enligt min mening vinna synnerligt beaktande. Bearbetningskoncessionen bör sålunda som regel tillfalla honom, om han genomfört eftersöknings- och undersökningsarbetena på ett sätt som ur det allmännas synvinkel framstår som förtjänstfullt och han tillika bedömes äga förutsättning att exploatera fyndigheten till gagn för orten och det allmänna, vari bl. a. torde ligga att han skall ha nödiga resurser för att utföra det arbete som avses med koncessionen. Självfallet måste det dock finnas möjlighet att lämna koncessionen till innehavaren av koncession på ett närbeläget område, om det ur allmän synpunkt är fördelaktigt att båda koncessionerna innehas av samma person eller företag. Jag vill dessutom i detta sammanhang betona att jag anser det angeläget att de synpunkter som skall beaktas i ärende om bearbetningskoncession i möjlig mån beaktas redan vid prövningen av ansökning om koncession avseende eftersökande och undersökning. Härigenom vinnes uppenbarligen att sökanden, sedan hans ansökning beviljats med större säkerhet kan påräkna att komma i åtnjutande jämväl av bearbetningskoncession, om fråga därom skulle bli aktuell. Dock måste man uppmärksamma den särställning som intages av dem vilka bedriver prospekteringsarbete i avsikt icke att själva exploatera eventuella fynd utan att mot ersättning tillhandahålla annan fynden. I sådana fall kan det icke gärna komma i fråga att redan i samband med den

första koncessionsprövningen försöka bedöma sökandens kvalifikationer att få bearbetningskoncession. (Jfr prop. 1960: 160 s. 83.)

b) *Angående rätt att utvinna mineral under vattentäckt område*

I förenämnda proposition nr 176 år 1963 berördes ett av kammarkollegiet upptaget spörsmål, som icke behandlats i departementspromemorian, nämligen frågan om utvinning från vattentäckt område av mineral som avses i stenkolslagen. Härom anförde kollegiet följande.

För modern teknik erbjuder det inga större svårigheter att utvinna olja från fyndigheter belägna under grunda havsområden. Då vattnets djup utanför den del av Skåne, som möjligen är oljeförande, mestadels är tämligen ringa, kan det därför tänkas att intresse framkommer för oljeborrningar i detta vattenområde. Det må anmärkas att skeppsredaren A. P. Møller, Köpenhamn, och vissa av honom ledda aktiebolag den 8 juli 1962 erhållit koncession med ensamrätt till stenkols- och oljeutvinning m. m. »overalt i Danmarks undergrund, så langt dansk højhedsret ved bevillingens givelse rækker, bortset fra Færøerne og Grønland» samt att koncessionsområde torde innefatta även allt danskt territorialvatten.

Med hänsyn till berörda förhållanden synes vara skäl att något överväga vad som är svensk rätt i avseende å utvinning från vattentäckt område av mineral, som avses i stenkolslagen. Då emellertid kammarkollegiet till fullgörande av lämnat uppdrag (jfr prot. över justitiedep.ärenden den 5 juni 1953) avser att under detta år underställa Kungl. Maj:t förslag till lagstiftning om allmänt vattenområde, får kollegiet i nu förevarande sammanhang inskränka sig till några korta anmärkningar.

Ordalagen i de fem ursprungliga kapitlen i stenkolslagen giver ingen anledning antaga att man vid lagens tillkomst skulle räknat med möjligheten av att koncessionsområde skulle omfatta mark under havet. I vart fall är bestämmelserna om område för arbete i dagen — se särskilt 12 § 1 mom. — sådana att det uppenbarligen förutsättes att dylikt område ej är vattentäckt. Å andra sidan lägger lagtexten ej bestämt hinder mot att utmål så utlägges, att det skjuter utanför strandkanten. Gruvdrift i Sverige under vattentäckt område är ju icke heller en okänd företeelse.

Enligt kammarkollegiets mening möter ej hinder mot att koncessionsområde så bestämmas att det omfattar även område i havet, som hör till fastighet.

Däremot anser kollegiet önskvärt att koncession enligt stenkolslagen ej får omfatta allmänt vattenområde förr än den lagstiftning, vartill kollegiet har att utarbeta förslag, kommit till stånd.

Än mindre önskvärt är enligt kollegiets bedömande att de saltsjöområden, som vid tillämpning av 1958 års Genèvekonvention om den s. k. kontinentalhyllan skulle i exploateringshänseende ligga under svensk suveränitet, omedelbart indrages i verksamhet för oljeutvinning. Kollegiets blivande lagförslag om allmänt vattenområde måste utarbetas mot bakgrunden av den maritima folkrätt, som kodifierats eller tillskapats genom de fyra konventioner som antogs i Genève år 1958. Tills vidare synes från svensk sida icke annat behöva eller böra komma i fråga än att, därest initiativ till oljeutvinning inom berörda område framträder, på lämpligt sätt klargöres att vederbörande har att räkna med att rättsliga hinder mot företagets fullföljande kan komma att föreligga i tämligen snar framtid.

Departementschefen framhöll i fråga om rätten till utvinning av mineral från vattentäckt område att han icke var beredd att för det dåvarande taga ståndpunkt. Departementschefen anförde att anledning torde finnas att återkomma därtill bl. a. i samband med behandlingen av det förslag till lagstiftning om äganderätten till de allmänna vattenområdena, som kollegiet genom beslut av Kungl. Maj:t den 5 juni 1953 fått i uppdrag att framlägga (jfr nedan).

Offentliga utredningar

Gruvrättsutredningen

Sakkunniga, vilka sedermera antagit benämningen gruvrättsutredningen, tillkallades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 juni 1963 med uppdrag att verkställa en allmän översyn av gruvlagstiftningen.

Enligt *direktiven* (1964 års riksdagsberättelse s. 84 f.) bör med anledning av de nya förhållanden, som enligt vad närmare redovisas i direktiven inträtt under de senaste decennierna, övervägas en övergång från inmutnings-systemet till koncessionssystemet eller, möjligen, till en blandform av båda dessa system. Det framhålles att en omläggning av den allmänna gruvlagstiftningen kan tänkas böra föranleda, att övrig gruvrättslig lagstiftning bringas i närmare överensstämmelse med de i direktiven tilltänkta nya stadgandena. Vad särskilt beträffar stenkolslagen framstår denna enligt direktiven redan nu som avsevärt föråldrad och därför i behov av en omfattande översyn. Sedan vidare berörts ifrågasatta, numera år 1964 genomförda lagändringar i stenkolslagen andrages att ändringarna bör betraktas endast som en temporär förbättring av reglerna, vidtagna i avvaktan på en grundligare översyn av hela lagen.

Från direktiven återges slutligen följande i den särskilda frågan om åtskillnad mellan undersöknings- och bearbetningskoncession.

Finner utredningen att behov föreligger av en ny, på koncessionssystemet grundad gruvlag, torde utredningen därvid böra överväga, om de principer för den närmare utformningen av nämnda system som varit vägledande vid uranlagens tillkomst bör tillämpas också inom den nya lagens område och en klar åtskillnad alltså göras mellan undersökning av fyndighet och fyndighetens bearbetning. Utredningen skall emellertid självfallet vara obunden av uranlagens principer, om dessa icke befinnes lämpliga för den allmänna gruvlagstiftningen.

Utredningsarbetet beräknas enligt årets riksdagsberättelse (s. 63) pågå under hela år 1965.

Utredningen rörande undersökning och bearbetning av naturtillgångar på den svenska kontinentalsockeln

Rubricerade utrednings ledamöter tillkallades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 november 1964 för att framlägga förslag till lagstiftning

rörande undersökning och bearbetning av naturtillgångar på den svenska kontinentalsockeln m. m. Sedan i *direktiven* (riksdagsberättelsen år 1965 s. 77) redogörelse lämnats för den ovan berörda konventionen om kontinentalsockeln anföres bl. a. följande.

Anslutning från svensk sida till konventionen kräver en intern reglering av villkoren för undersökning och bearbetning av naturtillgångarna inom den svenska delen av kontinentalsockeln. Om denna fråga bör en särskild utredning ske.

Nationell lagstiftning i ett flertal andra länder rörande naturtillgångarna på kontinentalsockeln innehåller, att rätten att tillgodogöra sig tillgångarna förbehålles staten. Även i vårt land bör en lagstiftning på området utgå från att staten äger det bestämmande inflytandet över ifrågavarande tillgångar. Reglerna för undersökning och bearbetning av dessa tillgångar synes böra bygga på ett koncessionssystem, som ger möjligheter för det allmänna att tillse att såväl undersökningsarbeten som exploatering bedrivs på ett med hänsyn till landets intressen lämpligt sätt. I fråga om annan än statlig verksamhet bör det allmännas intresse kunna tillgodoses bl. a. genom rätt för staten att delta i ifrågakommande företag eller att uppbära en rimlig avgift. I övrigt måste självfallet tillses, att den interna regleringen kommer i överensstämmelse med konventionen och andra folkrättens regler.

Skulle under utredningsarbetet visa sig föreligga behov av särskild reglering även för områden som är belägna innanför territorialgränsen, bör utredningen vara oförhindrad att lägga fram förslag även i denna del. Därvid bör beaktas förhållandet till gällande gruvlagstiftning, stenkolslagen däri inbegripen. Av hänsyn till den allmänna översyn av gruvlagstiftningen som för närvarande pågår genom den år 1963 tillkallade gruvrättsutredningen bör emellertid utredningsarbetet i denna del begränsas till att avse andra naturtillgångar än inmutningsbara mineralfyndigheter. Samråd bör äga rum med gruvrättsutredningen.

Under utredningsarbetet torde uppmärksamhet böra ägnas åt motsvarande lagstiftningsarbete i övriga nordiska länder.

Den nu förordade utredningen bör bedrivas skyndsamt och om möjligt slutföras inom sådan tid att en lagstiftning rörande kontinentalsockeln kan träda i kraft samtidigt med att konventionen om kontinentalsockeln träder i kraft för Sverige.

Utredningsarbetet beräknas enligt uppgift att bli slutfört under senare delen av 1965.

Pågående lagstiftningsarbete rörande allmänt vattenområde

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 5 juni 1953 har kammarkollegiet, såsom förut berörts, fått i uppdrag att framlägga förslag till lagstiftning om allmänt vattenområde.

Enligt uppgift avser kammarkollegiet att under senare delen av detta år — i nära anslutning till att utredningen om kontinentalsockeln framlägger sina ovan berörda överväganden — avlämna förslag till lagstiftning om de allmänna vattenområdena.

Motionerna

I motionerna I: 536 och II: 642 anföres följande i fråga om tillgång och efterfrågan med avseende å olja.

Under den senaste tioårsperioden har världens behov av olja fördubblats. Den beräknade konsumtionsökningen under kommande år ger vid handen att produktionen måste uppvisa ungefär samma ökningstakt som under den föregående tioårsperioden. För Västeuropas del har utvecklingen gått än snabbare genom att den år 1963 redovisade konsumtionen av 275 miljoner ton olja innebar en fördubbling på fem år, och konsumtionsprognosen för den följande femårsperioden tyder på en ytterligare fördubbling.

Det är därför ingen överdrift att påstå att knappast någon industriell aktivitet förutsätter en liknande expansion som just oljeindustrien. För att tillgodose detta snabbt växande energibehov krävs det att alla tillgängliga resurser utnyttjas. Det krävs dessutom att nya reserver skapas för att önskemålet om en jämn och säker tillförsel av energi till en rimlig kostnad skall kunna tillfredsställas.

Västeuropas andel av den totala världsproduktionen av olja och naturgas har tidigare varit och är fortfarande relativt blygsam. I och med upptäckten av de stora naturgasfyndigheterna nära Groningen i Nederländerna har emellertid optimismen om Västeuropas möjligheter till en högre grad av självförsörjning ökat. De nederländska fyndigheterna har givit anledning att förmoda att de sedimentära avlagringarna under stora delar av Nordsjön kan innehålla kolväte. Samma förväntningar kan ställas på havsbotten utanför Sveriges västkust och i södra Östersjön, vilken har en likartad geologisk struktur. Man kan därmed säga att intressesfären för oljepropektering nu kommit att innefatta även vår del av världen, och den gängse inställningen att Västeuropa i detta hänseende icke erbjuder några möjligheter har allmänt börjat revideras.

Enligt motionärerna bör i första hand utföras en noggrann och omfattande kartläggning av de västeuropeiska tillgångarna. I nordsjöområdet pågår redan en omfattande prospekteringsverksamhet och, framhåller motionärerna, det enda sättet att få bekräftelse på de svenska områdenas reella värde är att även här lika noggranna geologiska kartläggningar göres.

Sedan motionärerna framhållit att grundläggande förutsättningar för exploatering av naturtillgångar på kontinentalsockeln såvitt gäller Nordsjön och Östersjön skapats genom Sveriges anslutning till 1958 års Genèvekonvention om kontinentalsockeln, att enligt nuvarande lagstiftning rörande olje-, gas- och saltfyndigheter innehavare av undersökningskoncession icke äger företräde till bearbetningskoncession och att Kungl. Maj:t äger fri prövningsrätt med avseende å flera sökande, anföres följande.

Prospektering av fyndigheter av denna art kräver stora investeringar, och det är därför angeläget att enskilt initiativ och enskilda resurser tillvaratages för sådan verksamhet. Det måste antagas att undersökningar från enskilt håll icke kommer till stånd med mindre att den som erhållit undersökningstillstånd också får företräde att utnyttja de vunna resultaten. En lagändring som garanterar den som är villig att satsa arbete och pengar på

berörda undersökningsverksamhet rätt att utvinna fyndigheterna skulle med säkerhet leda till en i hög grad behövlig intensifierad prospektering.

Motsvarande lagändringar har även vidtagits i andra länder.

Utskottet

Riksdagen godkände år 1964 en konvention om kontinentalsockeln. Konventionen träder för Sveriges del i kraft den trettionde dagen efter det att anslutningsinstrument deponerats. Enligt konventionen utövar strandstaten suveräna rättigheter över kontinentalsockeln såvitt avser dennas utforskande och tillgodogörandet av dess naturtillgångar. Strandstaten äger på kontinentalsockeln uppföra, underhålla och driva de anläggningar och andra inrättningar som erfordras för sådan verksamhet. Vissa intressen är dock skyddade.

För att kunna tillgodose det snabbt växande behovet av olja krävs enligt motionärerna bl. a. en noggrann och omfattande kartläggning av de västeuropeiska, inklusive de svenska, tillgångarna. Motionärerna framhåller att utvecklingen dock gått så snabbt att lagstiftningen, inte minst i Sverige, ej hunnit anpassas därefter. Genom konventionen om kontinentalsockeln aktualiseras emellertid frågan om koncessionsrätten till fyndigheten. Eftersom enligt stenkolslagen innehavare av undersökningskoncession icke äger företräde till bearbetningskoncession såvitt gäller bl. a. oljefyndigheter anser motionärerna en lagändring på denna punkt motiverad. En sådan ändring, varigenom den som är villig att satsa arbete och pengar på undersökningsverksamhet också får rätt att utvinna fyndigheterna, skulle enligt motionärerna med säkerhet leda till en behövlig intensifierad prospektering. Motionärerna hemställer om ändring i stenkolslagen i enlighet med det sagda.

Den i den föregående redogörelsen berörda, år 1963 framlagda propositionen med förslag till ändring i lagen angående stenkolsfyndigheter syftade främst till en förbättring av lagens bestämmelser om saltfyndigheter samt olje- och gasfyndigheter. En modernisering av lagen i dessa delar hade befunnits påkallad för att möjliggöra en rationellt bedriven letning efter de nämnda fyndigheterna. Den i propositionen föreslagna regleringen byggde liksom den tidigare på ett koncessionssystem. I propositionen, mot vilken riksdagen icke fann anledning till erinran, föreslogs möjlighet att begränsa koncession till att avse endast undersökning av sådan fyndighet. Detta förslag lämnades genomgående utan erinran vid remissbehandlingen. I ett par remissyttranden förordades emellertid att man i Sverige liksom i flera andra europeiska länder skulle stimulera prospekteringsverksamheten genom att ge obligatoriskt företräde för den, som tidigare fått koncession avseende eftersökande och undersökning, att utnyttja de resultat som hans undersökning kan ge. Departementschefen biträdde icke denna ståndpunkt utan anslöt sig till uppfattningen att Kungl. Maj:t icke skulle vara bunden av en

sådan bestämmelse. Departementschefen framhöll dock att, även om innehavaren av en koncession för eftersökande och undersökning icke uttryckligen tillerkänts företrädesrätt till bearbetningskoncession, hans intresse bör i koncessionsärendet vinna synnerligt beaktande. Bearbetningskoncession bör sålunda som regel tillfalla honom, om han genomfört eftersöknings- och undersökningsarbetena på ett sätt som ur det allmännas synvinkel framstår som förtjänstfullt och han tillika bedöms äga förutsättning att exploatera fyndigheten till gagn för orten och det allmänna. Vad departementschefen sålunda uttalat tillgodoser enligt utskottets mening i stor utsträckning syftet med motionerna.

Frågor om revidering av stenkolslagen är vidare föremål för utredning. Sålunda skall gruvrättsutredningen, som har att verkställa en allmän översyn av gruvlagstiftningen, även överse stenkolslagen. Den ovan berörda lagändringen bör enligt direktiven betraktas endast som en temporär förbättring av reglerna, vidtagen i avvaktan på en grundligare översyn av hela lagen. Vidare har sakkunniga tillkallats att framlägga förslag till lagstiftning rörande undersökning och bearbetning av naturtillgångar på den svenska kontinentalsockeln. Reglerna för undersökning och bearbetning av dessa tillgångar bör enligt direktiven för utredningen bygga på ett koncessionssystem, som ger möjligheter för det allmänna att tillse att såväl undersökningsarbeten som exploatering bedrivs på ett med hänsyn till landets intressen lämpligt sätt. Skulle under utredningsarbetet visa sig föreligga behov av särskild reglering även för områden som är belägna innanför territorialgränsen, bör utredningen enligt sina direktiv vara oförhindrad att lägga fram förslag även i denna del. Därvid bör beaktas förhållandet till gällande gruvlagstiftning, stenkolslagen däri inbegripen. Slutligen förtjänar framhållas att kammarkollegiet genom beslut av Kungl. Maj:t fått i uppdrag att utreda frågor om lagstiftning rörande äganderätten till de allmänna vattenområdena. Även denna utredning kan sålunda i vad avser dylika områden komma att beröra frågor rörande förevarande fyndigheter under vatten. Utskottet, som finner att de av motionärerna aktualiserade frågorna redan beaktats vid tillkomsten av nu gällande rättsregler på området, förutsätter att spörsmålen kommer att ånyo övervägas i samband med det pågående utredningsarbetet. Vid sådant förhållande anser sig utskottet ej kunna tillstyrka bifall till motionärernas yrkande om lagändring i angivet hänseende.

Utskottet får således hemställa,

att förevarande motioner, I: 536 och II: 642, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 9 mars 1965

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson, Svante Kristiansson, Ebbe Ohlsson, Knut Johansson, Erik Jansson, Åkesson*, Herbert Larsson och Axel Kristiansson;

från andra kammaren: herrar Johansson i Torp, Nyberg, fru Torbrink*, herrar Grebäck, Persson i Tandö, Johansson i Öckerö*, fröken Anderson i Lerum och herr Krönmark.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.